

RESSENYES

Elisabeth Ripoll Gil, *La Memòria Democràtica a les aules*. Palma: Leonard Muntaner, 2021, 102 pp.

En les últimes dècades, el tema de la memòria històrica ha constituït un eix central del debat públic, principalment en societats travessades per un passat recent marcat per la guerra i la violència.

L'exercici de la democràcia en estats democràtics amb un passat autoritari, es pot aconseguir a través de l'educació. Dins l'ensenyament pot ser una eina útil per transmetre als alumnes tot el patrimoni ètic que representen les vivències de persones i col·lectius al llarg de la Història recent. Aquest transferiment de coneixements hauria de permetre desenvolupar la competència social i cívica dins les aules, tan important ara per a formar ciutadanes i ciutadans del segle XXI capaços d'entendre el món que ens ha tocat viure i de sentir-nos participants. D'aquesta manera, es fomentaria un projecte didàctic partint de la convicció de construir a l'ensenyament una «història amb memòria» que es construeix col·lectivament i posant en valor les veus del passat.

Precisament, en aquesta correlació entre història i educació, s'entén aquest llibre. La seva autora, Elisabeth Ripoll, doctora, investigadora i docent del grau d'Història i del Grau d'Educació Primària de la Universitat de les Illes Balears, ofereix una eina didàctica de gran valor per apropar a les escoles la memòria democràtica, en el qual, exposa de manera pedagògica una sèrie de recursos per a treballar amb l'alumnat aquesta qüestió.

Quant al contingut del llibre, aquest es divideix en tres grans capítols, a més del pròleg del Dr. Sebastià Serra. El primer capítol és una introducció on fa referència al concepte de Memòria Democràtica, reivindicació social i compromís públic. Al mateix temps, estableix el marc legal. El segon capítol el dedica a la Memòria Democràtica

dins l'educació amb la didàctica i la programació curricular. En el darrer facilita als docents un ampli ventall de recursos didàctics per que els facin servir a les aules: obres de teatre, documentals, còmics, espais de repressió, etc.

Un element destacat que Elisabeth Ripoll ofereix al lector, és un ample marc històric sobre el recorregut difícil que s'ha tingut per prendre mesures per incloure la memòria històrica en l'ensenyament de secundària i batxillerat ja que el problema que es detecta en aquests anys formatius és el desconeixement dels nostres estudiants respecte la història d'Espanya més recent. Ens referim als períodes de la Segona República, la Guerra Civil, el Franquisme i la Transició. Aquest dèficit comença segons els experts quan la majoria de l'alumnat que acaba els estudis obligatoris té més coneixements del nazisme que de la pròpia història contemporània de les Illes Balears i Espanya. Així mateix, Elisabeth Ripoll afegeix que des del punt de vista educatiu, encara que a partir de l'aprovació de la LOGSE en els anys 90, els llibres de text vincularen la dictadura franquista amb la Guerra Civil, en aquell moment encara no explicaren temes com la violència o la repressió.

A més, Ripoll explica que el dret a la memòria és una obligació ètica i política en les societats que comparteixen una tragèdia col·lectiva i que tenen memòries i històries poc reconegudes. Les institucions públiques han d'impulsar el coneixement rigorós del passat. A principis del segle XXI, es van adonar que hi havia moltes qüestions no resoltes de la guerra i la dictadura, tals com el desconeixement de les famílies de les víctimes al no saber que els va succeir, la identificació de les fosses, la recuperació dels cossos, etc.

L'objectiu del llibre és conjuntar les recerques fonamentals sobre Memòria Democràtica i oferir-les als docents perquè les projectin a les aules. A les nostres illes s'estan fent molts d'esforços per recuperar i difondre aquesta memòria, amb recerques des de les institucions.

Ara bé, Com podem treballar la Memòria Democràtica dins les aules? Amb quins recursos? L'autora convida a reflexionar sobre la necessitat d'incloure aquesta memòria en la docència i ofereix un conjunt de recursos didàctics, com hem comentat, perquè es puguin aplicar als diferents nivells educatius.

Elizabeth Ripoll fa referència als llocs de memòria o «lieux de mémoire» d'en Pierre Nora com a elements materials, simbòlics o funcionals, com per exemple les fosses comunes, entre altres (centres de reclusió com el Castell de Bellver o Can Mir, camps de concentració,...). L'obertura d'aquestes fosses forma part de la revisió del passat traumàtic i l'activació de la memòria. Cada una d'elles i cada cos que s'identifica representa una notable victòria de la dignitat i la democràcia. Altres espais de memòria els trobem amb els Stolpersteine, petites plaques de metall per recordar les víctimes del nazisme i del franquisme. Altres recursos que l'autora ofereix als alumnes i als docents són els documentals històrics que tracten de la Memòria Democràtica, obres de teatre, exposicions, obres literàries, còmics, ràdio, música, entre d'altres.

Aquest ampli catàleg de recursos de Memòria Democràtica permetrà el desenvolupament d'enfocaments didàctics interdisciplinaris. Hem de donar als alumnes les eines de coneixement per fer front el present i el futur de manera crítica, més

enllà dels discursos històrics lineals, així com sensibilitzar-los dels fets traumàtics del passat perquè no es tornin a repetir i educar en valors de convivència, llibertat, respecte, democràcia i defensa dels drets humans.

Encara que, treballar la memòria democràtica a les aules, abordar les vivències i les conseqüències d'un passat recent traumàtic, més quan la societat en conjunt ha donat l'esquena a la gestió emocional i política, no és senzill. La problematització del passat recent del seu entorn social, cultural i geogràfic, ens ha permès avançar cap a una comprensió empàtica del passat que superi el simple «contingut» i es concep com una eina de comprensió de la seva realitat, un aprenentatge per a la vida.

En definitiva, Elisabeth Ripoll ens ofereix una eina necessària per promoure actuacions educatives que posin de manifest la importància per que l'alumnat recuperi la memòria històrica com a mitjà per reforçar uns vincles identitaris, prengui consciència històrica del seu passat i desenvolupi les seves competències socials i democràtiques. Tot això, com a conseqüència de viure immersos en una realitat complexa on la societat, víctima de la immediatesa del seu temps, de l'entreteniment buit i l'individualisme possessiu, ha abandonat la consciència col·lectiva pròpia de les societats democràticament construïdes. Els individus ja no conceben l'existència del passat i del futur i, com conseqüència, són incapaços de governar el seu present.

Sebastià Feliu Cantallops
Universitat de les Illes Balears